

15ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
(ΠΙΝΑΚΕΣ)**

Καθ. Στέλλα Κυριακάκη

Θεσσαλονίκη 2014-15

ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- 1. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:** ειδικεύουν το γενικό και αόριστο περιεχόμενο της πρότασης από την οποία εξαρτώνται. Ἀρνηση οὐ
(Δες ΣΑΕ, σελ. 146-148)

Εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους	Εξαρτώνται	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος
α) ὅτι (αντικειμενική κρίση) β) ὥς (υποκειμενική κρίση)	Από ρήματα: Λεκτικά δεικτικά αισθητικά γνωστικά Από απρόσωπες εκφράσεις που έχουν την ίδια σημασία με τα παραπάνω ρήματα	με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως : 1. οριστική (πραγματικό γεγονός) 2. δυννητική οριστική (δυνατό στο παρελθόν ή μη πραγματικό) 3. δυννητική ευκτική (δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον) 4. ευκτική του πλάγιου λόγου , όταν εξαρτάται από ιστορικό χρόνο και δηλώνει υποκειμενική γνώμη.	α) αντικείμενο σε ρήματα λεκτικά, δεικτικά, αισθητικά, γνωστικά β) υποκείμενο απρόσωπων ρ. ή απρόσωπων εκφράσεων που σημαίνουν ό,τι και τα παραπάνω ρ. γ) επεξήγηση σε όρο της προηγούμενης πρότασης, συνήθως στο ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας τούτο ή εκείνο
Συντακτικά ισοδύναμα: ειδικό απαρέμφοτο ή κατηγορηματική μετοχή, ανάλογα με τη σύνταξη του ρ.			
Οι φράσεις: οἶδ' ὅτι (= το ξέρω, βεβαία) εὖ οἶδ' ὅτι (=το ξέρω καλά, βεβαιότατα) (εὖ) ἴσθ' ὅτι, ἴστε ὅτι δῆλον ὅτι (= <i>προφανώς</i>) <u>ὅταν δεν ακολουθεῖ ρήμα</u> χρησιμοποιούνται ως βεβαιωτικά επιρρήματα .			

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να αναγνωρίσετε στις παρακάτω περιόδους τις ειδικές προτάσεις

1. δείκνυμι ὅτι καί πρό ἐμοῦ τοῦτο εἶχε τό φρόνημα ἢ πόλις
2. οἶδα ὅτι ἔπονται πολλοί
3. ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι Μέγαρα ἀφέστηκε
4. Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδός ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν.
5. Ἔλεγεν ὅτι ἔτοιμος εἶη ἠγεῖσθαι
6. Λέγει ὁ κατήγορος ὥς ὑβριστής εἰμί
7. Δῆλον γάρ ἐστι ὅτι νῦν οὐ περί δόξης πολεμοῦσι (ν)
8. Ταῦτα λέγω, ὥς τό παρά πᾶν (=παντελῶς, καθόλου) οὐ νομίζεις θεούς.
9. Ἐγὼ δέ οὐκ ἄγνοῶ τούθ', ὅτι ὑμεῖς ἐν ὀργῇ ποιεῖσθε τοὺς ὕστατους εἰπόντας περί τῶν πραγμάτων
10. Δείξομεν τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.

2. ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: δηλώνουν ενδοιασμό, φόβο ή ανησυχία μήπως συμβεί κάτι . Άρνηση οὐ

(Δες ΣΑΕ, σελ. 148-149)

Εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους	Εξαρτώνται	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος
α) μή ή ὅπως μή (φόβος μήπως γίνει κάτι ανεπιθύμητο) β) μή οὐ (φόβος μήπως δεν γίνει κάτι επιθυμητό)	Από ρήματα που σημαίνουν: φόβο δισταγμό ανησυχία.	α) υποτακτική ύστερα από αρκτικό χρόνο (φόβος προσδοκώμενος) β) οριστική (φόβος πραγματικός στο παρόν, παρελθόν, μέλλον) γ) ευκτική του πλαγίου λόγου (αν εξαρτάται από ρήμα I.X και δηλώνεται φόβος υποκειμενικός και αβέβαιος στο παρελθόν) δ) δυνητική ευκτική (φόβος δυνατός στο παρόν ή στο μέλλον)	Αντικείμενο: στα ρήματα από τα οποία εξαρτώνται Υποκείμενο: απρόσωπων ρ. ή απρόσωπων εκφράσεων ανάλογης σημασίας με τα παραπάνω ρ. Επεξήγηση: σε όρο της προηγούμενης πρότασης, συνήθως στο ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας τούτο ή εκείνο
Συντακτικά ισοδύναμα: • Πλάγια ερωτημ. πρόταση • Αιτιολογική πρόταση • Αναφ. ονοματική πρόταση • Τελικό απαρέμφατο • Έναρθρο απαρέμφατο • Ουσιαστικό			
Οι ενδοιαστικές προτάσεις εμφανίζονται στο λόγο και ως ανεξάρτητες. Τότε εννοείται το ρ. σκόπει, σκοπείτε, όρα, οράτε			

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να αναγνωρίσετε στις παρακάτω περιόδους τις ενδοιαστικές προτάσεις

1. Έφοβήθησαν μή καί ἐπί σφᾶς ὁ στρατός χωρήσῃ
2. Ὅρῳμεν μή Νίκαιας οἶεταί τί λέγειν
3. Κίνδυνος ἐστί μή μεταβάλωνται καί γένωνται μετά τῶν πολεμίων
4. Τόδε ἄδηλον πάντων, μή πολλά σώματα κατατρίψασα ἡ ψυχὴ τό τελευταῖον αὐτὴ ἀπολλύηται
5. Φοβοῦμαι μή ἀληθές ἐστίν
6. Νῦν δὴ φοβούμεθα μή ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν
7. Ἐγὼ δὴ αὐτό τοῦτο φοβοῦμαι, μή διὰ τήν ἀπερίαν οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι περί τῶν πραγμάτων ὑμῶν
8. Ξενοφῶν ἔδεισε μή κακά γένοιτο τῇ πόλει
9. Μενέλαον εἶχε τρόμος, μέ τί πάθοιεν Ἀργεῖοι
10. Ἐδεδοίκει μή πολλῶ μᾶλλον αὐτοῦ παρασκευασμένοι ἄν ἦσαν

3. ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: εκφράζουν ερώτηση με τη μεσολάβηση κάποιου ρ. εξάρτησης. Άρνηση οὐ ή μή (Δες ΣΑΕ, σελ. 149-151)

Εισάγονται	Εξαρτώνται από ρ. που σημαίνουν	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος
A) ολικής άγνοιας μονομελείς α) εἰ (ερωτηματικό μόριο) β) ἔάν, ἄν, ἤν (σπανιότερα) ολικής άγνοιας διμελείς γ) εἰ - ἤ, εἴτε - εἵτε, πότερον (α) - ἤ B) Μερικής άγνοιας δ) ερωτ. ή αναφ. αντωνυμίες ερωτ. ή αναφ. επιρρήματα (Δες ΣΑΕ, σελ. 150)	από ρήματα που σημαίνουν α) ερώτηση-απορία β) γνώση – άγνοια γ) επιμέλεια -φροντίδα δ) σκέψη- προσοχή ε) απόπειρα- δείξη - ανακοίνωση	1. οριστική (πραγματικό) 2. δυννητική οριστική (μη πραγματικό ή δυνατό στο παρελθόν) 3. δυννητική ευκτική (δυνατό να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον) 4. ευκτική του πλάγιου λόγου , όταν εξαρτάται από ιστορικό χρόνο και δηλώνει υποκειμενική γνώμη. 5. απορηματική υποτακτική (δηλώνουν απορία)	αντικείμενο στα ρ. από τα οποία εξαρτώνται υποκείμενο σε απρόσωπα ρ. και απρόσωπες εκφράσεις ανάλογης σημασίας με τα παραπάνω ρ. επεξήγηση σε όρο της προηγούμενης πρότασης κυρίως σε δεικτική αντωνυμία ουδετέρου γένους

Εκφέρονται με το όπως (μη) + οριστική Μέλλοντα (Δες ΣΑΕ, σελ. 151 σημείωση)

A) Μετά από ρ. φροντίδας σημαντικά (Ορῶ, φροντίζω, επιμελούμαι, προνοώ, σκοπώ, παρασκευάζομαι)

Εξαίρουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται μια πράξη (πως θα, πώς να) και διακρίνονται έτσι από τις τελικές όπως (μη) + οριστική Μέλλοντα οι οποίες δίνουν έμφαση την πράξη την ίδια (για να, για να μη) και τις ενδοιαστικές που εξαρτώνται από ρ. φόβου (μήπως, μήπως δεν)

B) Μετά από παράλειψη προστακτικών ὄρα (ή ὁρᾶτε), σκόπει (ή σκοπεῖτε) το ὅπως +οριστική μέλλοντα εμφανίζεται σαν ανεξάρτητη κύρια πρόταση με προτρεπτική ή συμβουλευτική σημασία. Π.χ. Ὅπως ταῦτα μή πεύσεται (= Κοίτα να μην τα μάθει)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να αναγνωρίσετε στις παρακάτω περιόδους τις πλάγιες ερωτήσεις

1. Οἱ περσικοὶ νόμοι ἐπιμελοῦνται ὅπως μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται
2. Κῦρος ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἷη
3. Ἐρήσομαι ὅστις ἐστὶν ὁ δάσκαλος
4. Οὐκ ἔστιν ὅπως ἡσυχίαν σχήσει Φίλιππος
5. Τοῦτ' αὐτό ἀπόκριναι, εἰ ἀληθὴ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθὴ
6. Ἐβουλεύοντο πῶς ἂν τὴν μάχην συμφορώτατα ποιήσαιντο
7. Ἀλλὰ φροντίζουσιν τί πότε τοῦτ' ἐστὶν
8. Πυθοίμην ἂν τινὰ ἂν πότε γνώμιν περὶ ἐμοῦ εἶχετε
9. Σκοπεῖσθε εἰς τί ποτ' ἐλπίς ἐστι ταῦτα τελευτῆσαι
10. Βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότεροι ἡδιον ζῶσι, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ(Δες ΣΑΕ, σελ. 149-151)

Εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος	Παρατηρήσεις
ὅς (ο οποίος, που) ὅστις (όποιος, ο οποίος) ὅσπερ (ο οποίος ακριβώς) ὅσος / ὅπόσος (όσος) οἷος (τέτοιος που) ὁποῖος (όποιας λογῆ) ὁπότερος (όποιος από τους δύο) ἡλίκος / ὀπηλίκος (όσο μεγάλος) ὁποδαπός (από τον τόπο που)	α) Όταν είναι προτάσεις κρίσης (άρνηση οὐ): με οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και ευκτική του πλάγιου λόγου (ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου). β) Όταν είναι προτάσεις επιθυμίας (άρνηση μή): με υποτακτική, ευχετική ευκτική, προστακτική και ευκτική του πλάγιου λόγου (ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου).	Χρησιμοποιούνται στον λόγο ως ονόματα: α) Υποκείμενα β) Αντικείμενα γ) Κατηγορούμενα δ) Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί (παραθέσεις, επεξηγήσεις, επιθετικοί προσδιορισμοί) ε) Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί σε μια από τις πλάγιες πτώσεις	Μερικές φορές η αναφορική αντωνυμία δε βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, όπως απαιτεί η σύνταξη του ρήματος της αναφορικής πρότασης, αλλά σε γενική ή δοτική, επειδή έλκεται από την πτώση (γενική ή δοτική) της λέξης την οποία προσδιορίζει. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται έλξη του αναφορικού <i>Ἐμέμνητο τῶν συμφορῶν ὧν ἔπαθεν.</i> [αντί: <i>τῶν συμφορῶν ἃς ἔπαθεν</i>] Λέγει περὶ πραγμάτων ἃ γινώσκει => λέγει περὶ πραγμάτων, ὧν γινώσκει
Σπανιότατα συμβαίνει και αναστροφή έλξη ή ανθέλξη, δηλαδή παρασύρεται το όνομα από την πτώση της αναφορικής αντωνυμίας. Π.χ. Τὴν οἰκίαν, (ἣν ἔχω) καλὴ ἐστίν.			

ΑΣΚΗΣΕΙΣ: Να αναγνωρίσετε στις παρακάτω περιόδους τις αναφορικές ονοματικές προτάσεις

- Καὶ φράζουσιν ἃ λέγει
- Οὗτος ἐστίν ὃς ἀπέκτεινεν τοὺς στρατηγούς
- Θαυμαστόν ποιεῖς, ὃς ἡμιν οὐδέν δίδως
- Ἦν δέ τις Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγός οὔτε λοχαγός οὔτε στρατιώτης ὧν συνακολουθεῖ
- Θεμιστοκλῆς κελεύει αὐτοὺς πέμψαι σφῶν αὐτῶν ἄνδρας οἵτινες χρηστοί καὶ πιστῶς ἀπαγγέλουσι σκεψάμενοι
- Βαρβάροις καὶ δούλοις, οὓς εἰς τάς ἀκρόπολεις παρεῖνται, δουλεύουσι(ν)
- Ἐτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν
- Κῦρος δέ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἥς αὐτόν σατράπην ἐποίησεν

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: (Δες ΣΑΕ, σελ. 153-154)

- **αιτιολογούν** το νόημα της προαγόμενης πρότασης συνήθως της κύριας
- **δηλώνουν** το αναγκαστικό αίτιο
- βρίσκονται με την πρόταση που προσδιορίζουν **σε σχέση** αλληλεπίδρασης (σχέση αιτίου – αποτελέσματος)
- Άρνηση οὐ

Εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος	Παρατηρήσεις
α) ὅτι (αντικειμενική αιτιολογία) β) ὥς (υποκειμενική αιτιολογία) γ) διότι, ἐπεὶ ἐπειδὴ δ) με το εἰ (άρνηση μή) (υποθετική αιτιολογία, μετά από ρήματα ψυχικού πάθους) ε) ὅτε, ὁπότε (αιτιολογία γνωστή)	με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως : 1. οριστική (πραγματικό αίτιο) 2. δυνητική οριστική (δυνατό στο παρελθόν ή μη πραγματικό) 3. δυνητική ευκτική (αίτιο δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον) 4. ευκτική του πλάγιου λόγου, όταν εξαρτάται από ιστορικό χρόνο και δηλώνει υποκειμενική γνώμη	α) επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας β) επεξήγηση σε εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας, ὅρο της προηγούμενης πρότασης γ) υποκείμενο σε απρόσωπες εκφράσεις ψυχικού πάθους όταν εισάγονται με το εἰ (υποθετική αιτιολογία)	Οι αιτιολογικές πρ. υποκειμενικής αιτιολογίας διακρίνονται: Α) από τις υποθετικές με βάση τη θέση τους στην περίοδο: οι υποθετικές προηγούνται οι αιτιολογικές υποκειμενικής αιτιολογίας έπονται της κύριας της οποίας το ρ. είναι ψυχικού πάθους Β) Από τις πλάγιες λόγω εξάρτησης από διαφορετικής σημασίας ρ.
Συντακτικά ισοδύναμα: Αιτιολογική μετοχή Γενική της αιτίας Δοτική της αιτίας Αιτιατική της αιτίας Εμπρόθετοι προσδ. της αιτίας		Μετά από ρήματα ψυχικού πάθους (ἥδομαι, χαίρω, θαυμάζω, αἰσχύνομαι, χαλεπῶς φέρω κ.τ.ό.) ή αναλόγων απρόσωπων εκφράσεων (δεινόν ἐστι, αἰσχρόν ἐστι, θαυμαστόν ἐστι) εισάγεται με το ὅτι (πραγματική αιτιολογία), ενώ με το εἰ (υποθετική αιτιολογία).	

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να βρείτε τις δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις και το συντακτικό τους ρόλο, το σύνδεσμο με τον οποίο εισάγονται, την έγκλιση με την οποία εκφέρονται

1. Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον λελύσθαι τὰς σπονδάς, διότι εἰς χεῖρας ἦλθον.
2. Ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, οὐ θαυμάζω.
3. Τούς στρατηγούς ἐζημίωσαν, ὥς δώροις πεισθέντες ἀποχωρήσειαν.
4. Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτε ο Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμπει οὔτε αὐτός φαίνοιτο. (εναλλαγή ἐγκλίσεων)
5. Χαίρω ὅτι εὐδοκμεῖς.
6. Εὐδαίμων μοι ὁ ἀνὴρ φαίνεται, ὥς ἀδεῶς καὶ γενναίως ἐτελεύτα.
7. Λεῖπουσι τὸν λόφον οἱ ἵππεῖς, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες.
8. Κῦρος ἐβόα ἄγειν τό στράτευμα κατὰ μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι βασιλεύς ἐκεῖ εἴη.
9. Μεταμέλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι οὐ ξυνέγησαν τοῖς Λακεδαιμονίοις.
10. Ἀγανακτῶ εἰ μὴ οἷός τα' εἰμί εἰπεῖν, ἅ νοῶ.
11. Ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, βούλομαι ὑμῖν συμβουλεύειν.
12. Ἀγανακτῶ, ὃ βουλή, ὅτι ἀναγκασθήσομαι περὶ τοιούτων πραγμάτων εἰπεῖν.
13. Οἱ Ἕλληνες μάλα ἠθύμουν, ἐπειδὴ τὰ ἐπιτήδεια οὐκ ἔχοιεν.
14. Ἐπεὶ ἦσαν πολλοί, ἐνίκησαν.
15. Ἔλαβον πολλὰ ἀνδράποδα, ἐπειδὴ ἐξαίφνης ἐπέπεσον.

2. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: (Δες ΣΑΕ, σελ. 154-155)

- Δηλώνουν το τελικό αίτιο, τον σκοπό στον οποίο αποβλέπει το Υ. του ρ. από το οποίο εξαρτώνται
- Άρνηση μή

Εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος
Ίνα, ὅπως, ὥς και σπανίως με το μή (= για να μη). Σπανίως με ὅπως/ ὥς + ἄν (αοριστολογικό): όταν υπολανθάνει υπόθεση ή δηλώνεται η προϋπόθεση από την οποία εξαρτάται η πραγματοποίηση του σκοπού.	1. υποτακτική (σκοπό προσδοκώμενο με βεβαιότητα) 2. υποτακτική + αν αοριστολογικό (σκοπό προσδοκώμενο υπό προϋπόθεση) 3. οριστική ιστορικού χρόνου (όταν προηγείται κάτι που δεν έγινε και δηλώνουν σκοπό ανεκπλήρωτο) 4. Οριστική Μέλλοντα (σκοπός βέβαιος) 5. ευκτική του πλάγιου λόγου, ύστερα από ιστορικό χρόνο και δηλώνει σκοπό υποκειμενικό ή αβέβαιο στο παρελθόν 6. Δυνητική Ευκτική ως απόδοση λανθάνουσας υπόθεσης 7. ευκτική από έλξη (σκοπός υποκειμενικός)	α) επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού κυρίως σε ρ. που δηλώνουν κίνηση ή σκόπιμη ενέργεια β) επεξήγηση σε εμπρόθετο προσδιορισμό του σκοπού, και κυρίως διά τούτο, τούτου ένεκα
Συντακτικά ισοδύναμα: Τελική μετοχή Απαρέμφατο του σκοπού Επιρρ. κατηγορούμενο του σκοπού Εμπρόθετος προσδ. του σκοπού Γενική του σκοπού Αιτιατική του σκοπού Συμπερασματική πρόταση της μορφής: ὥστε ή ὡς + απαρ. (επιδιωκόμενο σκοπό)	* Μετά από ρήματα που δηλώνουν φροντίδα, φόβο, προσπάθεια, δισταγμό εξαρτάται συνήθως πρόταση εισαγόμενη ὅπως/ ὅπως μη + οριστική μέλλοντος (ή υποτακτική ή ευκτική του πλάγιου λόγου). Η πρόταση αυτή είναι πλάγια ερωτηματική.	

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να βρείτε τις δευτερεύουσες τελικές προτάσεις, τη συντακτική τους θέση, τον εισαγωγικό σύνδεσμο, την έγκλιση που εκφέρονται.

1. Προσελθεῖν ἡμᾶς κελεύομεν, ἵνα τὰ παρά βασιλέως ἀκούσητε
2. Ἐπορευόμεν, ἵνα ὠφελοῖην αὐτόν
3. Μυτιληναῖοι δέ, ἵνα ἐπιεικείας τύχωσιν, ἀναγκάζονται ξυμβαίνειν (=να συμβιβάζονται)
4. Μένων δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν ἄρχειν, ὅπως πλείω(=περισσότερα) λαμβάνοι
5. Οἱ δέ καθεῖλκον τάς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σῶζοιντο
6. Εἰς καιρόν(=στην κατάλληλη στιγμή) ἤκεις, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσης
7. Μὴ σπεῦδε πλουτεῖν, μὴ ταχύ πένης γένη.
8. Ταῦτα πράττετε, ἵνα ὅλη ἡ πόλις εὐδαιμονῇ.
9. Κῦρος ᾤετο φίλων δεῖσθαι, ὡς συνεργούς ἔχει.
10. Κόλαζε τὰ πάθη, ἵνα μὴ ὑπὸ τούτων κολασθῇς.
11. Τιμόλαος δανείζεται χιλίας δραχμάς, ἵνα διαδιδοίῃ τοῖς Βοιωτίους τριηράρχοις καὶ παραμένωσι.
12. Φίλοι ἐβούλοντο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικοῦντες μὴ δίδοιεν δίκην.
13. Ἔστε, ὧ νέοι, ὑπόδειγμα ἀρετῆς, ἵνα ἀξίως τῆς πόλεως ἔργα πράττητε.
14. Ἡ πόλις τοὺς παῖδας ἀναγκάζει τοὺς νόμους μανθάνειν, ἵνα μὴ εἰκῇ πράττωσιν.
15. Οἶονται μὲν οὖν τινες ἐπίτηδες ἀσαφεῖς αὐτόν ποιῆσαι τοὺς νόμους, ὅπως ἦ τῆς κρίσεως ὁ δῆμος κύριος.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Δες ΣΑΕ, σελ. 154-155)

Δηλώνουν το συμπέρασμα ή το αποτέλεσμα που προκύπτει από την ενέργεια που εκφράζει το ρ. εξάρτησης.

Άρνηση οὐ και μή (όταν εκφέρονται με απαρέμφοτο)

Εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος
ὥστε και ὡς ἐφ' ᾧ και ἐφ' ᾧτε	με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως : 1. Οριστική (πραγματικό αποτέλεσμα) 2. Δυνητική οριστική (αποτέλεσμα δυνατό στο παρελθόν υπό προϋποθέσεις ή μη πραγματικό) 3. Δυνητική ευκτική (αποτέλεσμα δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον υπό προϋποθέσεις) 4. Ευκτική (από έλξη) 5. Απαρέμφατο τελικό σε θέση ρ. (ὥστε, ὡς + απαρέμφατο)	α) επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος β) επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν ὄρο, προϋπόθεση, συμφωνία γ) επεξήγηση σε εμπρόθετο προσδιορισμό που δηλώνουν ὄρο, προϋπόθεση, συμφωνία
		Συντακτικά ισοδύναμα: Απαρέμφατο του αποτελέσματος Προληπτικό κατηγ. ή κατηγ. του αποτελέσματος
Με απαρέμφατο τελικό (ὥστε, ὡς + απαρέμφατο) δηλώνουν:		
1. Αποτέλεσμα ενδεχόμενο, υποκειμενικό (απλή σκέψη του λέγοντος), το οποίο δεν αποκλείεται κάποιες φορές να είναι και πραγματικό		
2. Αποτέλεσμα επιδιωκόμενο , δηλαδή σκοπό , και εξαρτώνται από ρήματα βούλησης ή σκόπιμης ενέργειας		
3. Προϋπόθεση, ὄρο ή συμφωνία ∅ εισάγονται κυρίως με τις εκφράσεις ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε + τελικό απαρέμφατο (με την προϋπόθεση να, με τον ὄρο να, με τη συμφωνία να) ∅ ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε + οριστική μέλλοντα		

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Υπογραμμίστε τις συμπερασματικές προτάσεις και σημειώστε την έγκλιση του ρήματος εκφοράς τους

1. Καί ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστε ἔλαθον ἐγγύς παρελθόντες.
2. Πλοῖα δ' ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε ἐξαίφνης ἄν ἐπιέσσοιτε.
3. Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τάα ὅπλα.
4. Μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακόν.
5. Πάντες πολεμικά ὅπλα κατεσκεύαζον, ὥστε τήν πόλιν ἐργαστήριον πολέμου εἶναι.
6. Ἦχω πλοῖα, ὥστε ἐλεῖν τό ἐκείνων πλοῖον.

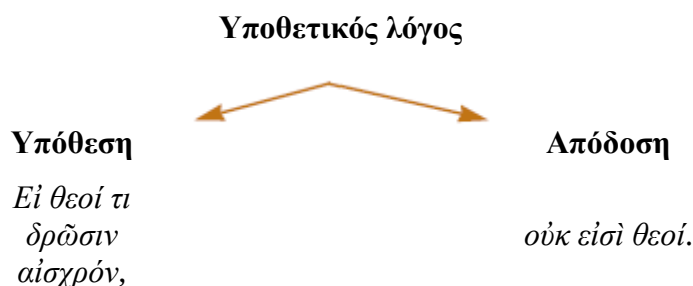
ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ : δηλώνουν την *προϋπόθεση* με την οποία μπορεί να ισχύει ή να αληθεύει αυτό που εκφράζει το ρήμα από το οποίο εξαρτώνται. Άρνηση *μή*. (Δες ΣΑΕ, σελ. 157-160)

Εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται: Συντακτική θέση/ρόλος
<i>εἰ, ἐάν, ἄν, ἥν</i>	α) <i>εἰ</i> + οριστική β) <i>εἰ</i> + ευκτική γ) <i>ἐάν, ἄν, ἥν</i> + υποτακτική	Επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν προϋπόθεση
		Συντακτικά ισοδύναμα: α) η υποθετική μετοχή· β) οποιαδήποτε έκφραση έχει υποθετική σημασία

ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Υποθετικοί λόγοι αποτελούνται από μία υποθετική πρόταση, η οποία ονομάζεται **υπόθεση**, και μία κύρια πρόταση, η οποία ονομάζεται **απόδοση**

Η υπόθεση και η απόδοση μαζί, ως λογική ενότητα, εκφράζουν τη λογική σχέση του (υποθετικού) αιτίου – αποτελέσματος.

Ένας υποθετικός λόγος, ανάλογα με τον αριθμό των προτάσεων που τον αποτελούν, ονομάζεται, όπως και στη Ν.Ε.:

- α)** Απλός· αποτελείται από **μία υπόθεση** και **μία απόδοση**:
- β)** Σύνθετος· αποτελείται από **περισσότερες της μίας υποθέσεις** ή/και **αποδόσεις**
 - Σε έναν **σύνθετο υποθετικό λόγο** οι υποθέσεις ενδέχεται να εισάγονται και ταυτόχρονα να συνδέονται διαζευκτικά με τους συνδέσμους *εἴτε - εἴτε, ἐάντε - ἐάντε, ἥντε - ἥντε, ἄντε - ἄντε*:

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ (Δες ΣΑΕ, σελ. 157-160)

ΕΙΔΟΣ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
1ο: Πραγματικό	<i>εί</i> + οριστική κάθε χρόνου	οποιαδήποτε έγκλιση
2ο: Αντίθετο του πραγματικού	<i>εί</i> + οριστική ιστορικού χρόνου	Δυνητική οριστική Από την απόδοση του αντίθετου του πραγματικού (ή μη πραγματικού) μπορεί να λείπει το δυνητικό ἄν , όταν αυτή είναι: α) ρήμα που δηλώνει δυνατότητα, αναγκαιότητα, αρμοδιότητα και κυρίως παρατατικός απρόσωπου ρήματος ή απρόσωπης έκφρασης: ἔδει, ἔχρην, προσήκε, ἐξῆν... ἄξιον ἦν, οἶόν τά' ἦν, εἶκος ἦν....+ απαρέμφατο καί β) Ένα από τα ρήματα ἐβουλόμην, ἐκινδύνευον, ἔμελλον + απαρέμφατο
3ο: Προσδοκώμενο	<i>έάν, ἄν, ἦν</i> + υποτακτική	Οριστική μέλλοντα ή άλλη μελλοντική έγκλιση ή έκφραση (υποτακτική, δυνητική ή ευχετική ευκτική, προστακτική, οριστική ενεστώτα ή αορίστου ή παρακειμένου με μελλοντική σημασία, συντελεσμένος μέλλοντας, απρόσωπο ρήμα + τελικό απαρέμφατο , ρηματικό επίθετο σε - <i>τος, -τέος</i> και γενικά οποιαδήποτε έκφραση αναφέρεται στο μέλλον)
4ο: Αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον	<i>έάν, ἄν, ἦν</i> + υποτακτική	οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος
5ο: Απλή σκέψη του λέγοντος	<i>εί</i> + ευκτική	δυνητική ευκτική οριστ. αρκτικού χρ. Ευχετική Ευκτική Προστακτική
6ο: Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν	<i>εί</i> + ευκτική (επαναληπτική)	Οριστική παρατατικού (+ ή - ἄν) ή οριστική αορίστου ή οριστική υπερσυντέλικου

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Μελλοντικές εκφράσεις θεωρούνται:

A) απορηματική ή βουλητική υποτακτική, B) η ευχετική ευκτική, Γ) οι τελικές, ενδοιαστικές, συμπερασματικές, ειδικές, πλάγιες και αναφορικές προτάσεις, Δ) οι απρόσωπες συντάξεις δεῖ, χρή, προσήκει, ἔξεστι... + απαρέμφατο, E) το τελικό απαρέμφατο από ρήματα κελευστικά, προτρεπτικά, ευχετικά, Στ) τα ρηματ. Επίθετα σε –τέος ἔστι, Ζ) το απαρέμφατο του σκοπού, Η) η τελική μετοχή, Θ) το ειδικό απαρέμφατο μέλλοντα, Ι) ο ενεστώτας με σημασία μέλλοντα

Ως απόδοση τίθεται και δευτερεύουσα πρόταση, απαρέμφατο ή μετοχή (βλ. και § 185, υποσημ. 16γ). Όταν η υπόθεση είναι παρενθετική, δεν έχει απόδοση και μεταφράζεται με την προσθήκη της λέξης «βέβαια»:

Εκτός από απλός ή σύνθετος, ένας υποθετικός λόγος μπορεί να είναι:

α) **Ελλειπτικός**, όταν λείπει το ρήμα της υπόθεσης ή της απόδοσης ή και ολόκληρη η υπόθεση ή η απόδοση, επειδή μπορεί να εννοηθούν εύκολα από τα συμφραζόμενα: Από παράλειψη του ρήματος της υπόθεσης προέκυψαν **υποθετικές εκφράσεις με επιρρηματική σημασία**, όπως:

- *εἰ δὲ μὴ* (διαφορετικά)
- *πλὴν εἰ* (εκτός από)
- *εἴ(περ) τις καὶ ἄλλος* (περισσότερο από κάθε άλλον)
- *εἴ(περ) ποτὲ (καὶ ἄλλοτε)* (περισσότερο από κάθε άλλη φορά)
- *εἴ(περ) που* (περισσότερο από κάθε άλλο μέρος)
- *ἐὰν μόνον* (αρκεῖ μόνο να) κ.ά., καθώς και εκφράσεις του τύπου
- *ὥσπερ (ἂν) εἰ, ὥσπερ, ὥσπερ ἂν, ὥς ἂν*, με τη σημασία του «σαν»

β) **Λανθάνων**, όταν η **υπόθεση** λανθάνει, είναι κρυμμένη συνήθως σε μια υποθετική, αναφορική υποθετική ή χρονική υποθετική μετοχή, σε μια αναφορική υποθετική ή χρονική υποθετική πρόταση ή σε άλλη λέξη ή φράση που εμπεριέχει υπόθεση

γ) **Εξαρτημένος ή πλάγιος**, όταν η απόδοση δεν είναι κύρια αλλά δευτερεύουσα πρόταση, απαρέμφατο ή μετοχή. Για να τον αναγνωρίσουμε, πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι:

Αν η απόδοση εξαρτάται **από αρκτικό χρόνο**, ο υποθετικός λόγος αναγνωρίζεται σαν να ήταν ανεξάρτητος

Αν η απόδοση εξαρτάται **από ιστορικό χρόνο**, η υπόθεση (με εξαίρεση την υπόθεση του 2ου είδους, η οποία δε μεταβάλλεται) έχει τη μορφή *εἰ* + ευκτική του πλάγιου λόγου. Τότε το είδος της απόδοσης, το νόημα και η τροπή του εξαρτημένου υποθετικού λόγου σε ανεξάρτητο μας βοηθούν στην αναγνώρισή του

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Να αναγνωρίσετε τις παρακάτω υποθετικές προτάσεις

1. Εἰ τίς δυσπολέμητον οἶεται τόν Φίλιππον, λογισθᾶσθω τοῦτο
2. Εἰ δέ τίς ἄλλο ὀρᾷ βέλτιον, λεξάτω
3. Φαίη ἄν ἡ θανοῦσα, εἰ φωνήν λάβοι
4. Ἦν πόλεμον αἰρήσθε, μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων.
5. Εἰ μέν ἦν καλός, ἐφοβούμην ἄν σφόδρα λέγειν
7. Οὐκ ἄν τίς ζώῃ, εἰ μή τρέφοιτο
8. Εἰ μέν ὁμώμοκε Λεωκράτης, φανερώς ἐπιώρκησαν
9. Ἐάν οὖν κατά μέρος μερισθέντες φυλάττωμεν καί σκοπῶμεν, ἦττον δύναιτ' ἄν ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι.
10. Ἐάν τίς τῶν γονέων τελευτησάντων τούς τάφους μή κοσμήῃ, καί τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις
11. εἰ ἐκέλευον ξυμπλεῖν, ἐλύοντο ἄν αἱ σπονδαί
12. εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι
13. εἰ τίς τούς Ἀθηναίους φαίη πεφυκέναι ἐπὶ τῷ μήτε αὐτούς ἔχειν ἡσυχίαν μήτε τούς ἄλλους ἀνθρώπους ἔαν, ὀρθῶς ἄν εἴποι.

4. ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Δες ΣΑΕ, σελ. 161)

Εκφράζουν **εναντίωση** προς το νόημα της (κύριας) πρότασης που προσδιορίζουν.
Αρνηση **μή**.

Εισάγονται με τους εναντιωματικούς σύνδεσμους	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος	Παρατηρήσεις
εἰ καί, ἄν καί, ἐάν καί (αν και, μολονότι) και δηλώνουν εναντίωση προς κάτι που θεωρείται πραγματικό .	α) Οριστική ή ευκτική, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το εἰ β) Υποτακτική, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το ἐάν, ἄν, ἤν	α) επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν εναντίωση .	α) Όταν μετά τους υποθετικούς σύνδεσμους εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν ακολουθεί ο καί ως προσθετικός , τότε τα συμπλέγματα που προκύπτουν δεν είναι εναντιωματικοί σύνδεσμοι: η πρόταση είναι υποθετική β) Ο σύνδεσμος εἰ καί , όταν έχει τη σημασία του «ακόμη κι αν», εισάγει δευτερεύουσες παραχωρητικές προτάσεις (βλ. § 187)
Συντακτικά ισοδύναμα: α) οι εναντιωματικές μετοχές· β) οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί που δηλώνουν εναντίωση.			

5. ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Λεξ ΣΑΕ, σελ. 161-162)

το περιεχόμενό τους εκφράζει **παραχώρηση** προς το νόημα της (κύριας) πρότασης που προσδιορίζουν. Άρνηση **μή**.

Εισάγονται με τους παραχωρητικούς συνδέσμους	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος	Παρατηρήσεις
α) <i>καὶ εἰ, καί, καὶ ἄν, καὶ ἔάν, κἄν, καὶ ἥν</i> (ακόμη κι αν, έστω κι αν, κι αν ακόμα) ύστερα από καταφατική πρόταση β) <i>οὐδ' εἰ, μηδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, οὐδ' ἄν, οὐδ' ἥν, μηδ' ἔάν, μηδ' ἄν, μηδ' ἥν</i> (ούτε κι αν) ύστερα από αρνητική πρόταση και δηλώνουν παραχώρηση προς κάτι που θεωρείται απίθανο ή αδύνατο.	α) Οριστική ή ευκτική, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το <i>εἰ</i> β) Υποτακτική, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το <i>ἔάν, ἄν, ἥν</i>	Επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν παραχώρηση	Όταν ο <i>καὶ</i> που προηγείται των <i>εἰ, ἔάν, ἄν, ἥν</i> είναι συμπλεκτικός, μεταβατικός ή προσθετικός, η πρόταση δεν είναι παραχωρητική, αλλά υποθετική :
Οι παραχωρητικές, όπως και οι εναντιωματικές προτάσεις, σχηματίζουν μαζί με την κύρια πρόταση όλα τα είδη των υποθετικών λόγων: <u>Φήσουσι σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμί.</u> [πραγματικό] <u>Γελᾷ ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ᾗ.</u> [αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον]			
Συντακτικά ισοδύναμα: παραχωρητική μετοχή			

ΑΣΚΗΣΕΙΣ: Να βρείτε και να αναγνωρίσετε πλήρως (εισαγωγή, εκφορά, συντακτικός ρόλος) τις δευτερεύουσες εναντιωματικές-παραχωρητικές προτάσεις στα παρακάτω παραδείγματα:

- Ἄνδρες, ἡμεῖς μὲν ἐροῦμεν ὑμῖν τάληθῆ, εἰ καὶ τισι δόξομεν λίαν παράδοξα λέγειν.
- Φίλον τε γὰρ ἡγοῦνται τὸν ὑπουργοῦντα, ἥν καὶ πρότερον ἐχθρὸς ἦ.
- Ἄξιον γὰρ ἀκοῦσαι τὸ διήγημα τοῦτο, εἰ καὶ μὴ προσήκοι Κλεοκράτει.
- Καὶ εἰ κακῶς ἔχει τὰ πράγματα, ὅμως ἔστι ταῦτα ἐπανορθώσασθαι
- Οὐδεὶς ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο.

6. ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Δες ΣΑΕ, σελ. 162-165)

Προσδιορίζουν *χρονικά* το περιεχόμενο της προσδιοριζόμενης (κύριας συνήθως) πρότασης.

Άρνηση *οὐ* ή *μή*.

Εκφέρονται		Χρησιμοποιούνται: Συντακτική θέση/ρόλος Επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν <i>χρόνο</i>	Συντακτικά ισοδύναμα:
α) Οριστική, η οποία διατηρείται και ύστερα από ιστορικό χρόνο, όταν προσδιορίζουν χρονικά κάτι καθορισμένο και πραγματικό			α) η χρονική μετοχή
β) Υποτακτική όταν δηλώνουν: Το προσδοκώμενο:			β) η γενική του χρόνου
Χρονική πρόταση: χρονικός υποθετικός σύνδεσμος + υποτακτική	Κύρια πρόταση: οριστική μέλλοντα	δ) η αιτιατική του χρόνου	γ) η δοτική του χρόνου
Υποτακτική όταν δηλώνουν: Αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον:			ε) τα χρονικά επιρρήματα·
Χρονική πρόταση: χρονικός υποθετικός σύνδεσμος + υποτακτική	Κύρια πρόταση: οριστική ενεστώτα	στ) οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί του χρόνου	ζ) το επιρρηματικό κατηγορούμενο του χρόνου
γ) Ευκτική, όταν δηλώνουν: Απλή σκέψη του λέγοντος:			Παρατηρήσεις
Χρονική πρόταση: χρονικός σύνδεσμος + ευκτική	Κύρια πρόταση: δυνητική ευκτική	α) Το ληκτικό φωνήεν του συνδέσμου <i>ὅτε εκθλίβεται</i> , όταν βρεθεί μπροστά από το αρχικό φωνήεν ή την αρχική δίφθογγο της λέξης που ακολουθεί. Δε συμβαίνει το ίδιο με το σύνδεσμο <i>ὅτι</i>	
Ευκτική, όταν δηλώνουν: Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν:			β) Τα <i>ἄχρι, μέχρι</i> , ως καταχρηστικές προθέσεις με γενική, σχηματίζουν εμπρόθετους προσδιορισμούς τόπου ή χρόνου: <i>μέχρι τοῦ ὁμαλοῦ</i>
Χρονική πρόταση: χρονικός σύνδεσμος + ευκτική (επαναληπτική)	Κύρια πρόταση: οριστική παρατατικού ή δυνητική οριστική αορίστου	<i>ἄχρι τῆς τήμερον ἡμέρας</i>	
Παρατηρήσεις : Η χρονική πρόταση που εκφέρεται με Υποτακτική ή Ευκτική είναι <i>χρονική υποθετική</i>			

Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΡΙΝ

Συντάσσεται	Δηλώνει	Μεταφράζεται
A) Με έγκλιση , συνήθως ύστερα από αρνητική πρόταση	το προτερόχρονο ως προς την πράξη της κύριας πρότασης	
1.Οριστική ιστορικού χρόνου	δηλώνει το πραγματικό·	«παρά αφού», «έως ότου» + οριστική:
2.Υποτακτική + ἄν αοριστολογικό. Η πρόταση είναι χρονική υποθετική	δηλώνει το προσδοκώμενο ή το αόριστα επαναλαμβανόμενο στο παρόν ή στο μέλλον·	«προτού να», «πριν να» + υποτακτική:
3.Ευκτική του πλάγιου λόγου (αντί υποτακτικής + ἄν) ύστερα από ιστορικό χρόνο		
B) Με απαρέμφατο , συνήθως ύστερα από καταφατική πρόταση	δηλώνει γεγονός ενδεχόμενο υστερόχρονο ως προς την πράξη της κύριας πρότασης·	μτφρ.: «προτού να», «πριν να» + υποτακτική:

Παρατηρήσεις στις χρονικές προτάσεις : 1.Ο **ότε** δεν εισάγει χρονική πρόταση, όταν βρίσκεται σε στερεότυπες εκφράσεις με **επιρρηματική σημασία**, όπως:

- ἔστιν ὅτε (κάποτε, μερικές φορές)
- ὅτε μὲν - ὅτε δὲ (ἄλλοτε μὲν - ἄλλοτε δε)
- οὐκ ἔστιν ὅτε (ποτέ)
- οὐκ ἔστιν ὅτε οὐ (πάντοτε)
- ὅτε μὴ (εκτός εάν)
- ἐνίστε (κάποτε) κ.ά.:

2.Μερικές φορές σε χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με οριστική περιέχεται και **υπόθεση**. Στην περίπτωση αυτή ο υποθετικός λόγος μπορεί να δηλώνει:

α) Το **πραγματικό** (Υπ.: χρονικός σύνδεσμος + οριστική → Απ.: κάθε έγκλιση):

β) Το **αντίθετο του πραγματικού** (Υπ.: χρονικός σύνδεσμος + οριστική ιστορικού χρόνου → Απ.: δυνητική οριστική):

3.Υστερα από ιστορικό χρόνο εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου αντί της υποτακτικής

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Δες ΣΑΕ, σελ. 165-166)

- αναφέρονται σε όρο άλλης πρότασης.
- Όταν βρίσκονται σε στενή λογική σχέση με τον όρο που προσδιορίζουν, λειτουργούν ως αναγκαίοι προσδιορισμοί και κανονικά δε χωρίζονται με κόμμα.
- Όταν περιλαμβάνουν πρόσθετες πληροφορίες που μπορεί να παραλειφθούν, ονομάζονται προσθετικές και χωρίζονται με κόμμα
- Διακρίνονται σε: α) ονοματικές β) επιρρηματικές

Εισάγονται	Παρατηρήσεις
α) Με αναφορικές αντωνυμίες: • <i>ὃς</i> (ο οποίος, που) • <i>ὅστις</i> (όποιος, ο οποίος) • <i>ὅσπερ</i> (ο οποίος ακριβώς) • <i>ὅσος</i> / <i>ὅπόσος</i> (όσος) • <i>οἷος</i> (τέτοιος που) <i>ὅποῖος</i> (όποιος λογῇ <i>ὁπότερος</i> (όποιος	Τα <i>ὃς, οἷ, ὅπου, ὅθεν, ὁπόθεν, ἔνθα, ἔνθεν</i> έχουν δεικτική σημασία και εισάγουν κύρια πρόταση, όταν: • αναφέρονται στα προηγούμενα • βρίσκονται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου • δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση

από τους δύο)ς • <i>ήλικος / όπηλίκος</i> (όσο μεγάλος) • <i>όποδαπός</i> (από τον τόπο που) β) Με αναφορικά επιρρήματα: • <i>όσον / όσφ</i> (όσο) • <i>οὗ / όπου / ένθα / όποι</i> (όπου) • <i>ή / όπη</i> (όπου, όπως) • <i>ένθεν / όθεν / όπόθεν</i> (απ' όπου) • <i>οίον / οία</i> (όπως, όπως ακριβώς) • <i>ώς / όπως</i> (όπως) • <i>ώσπερ / ήπερ / καθάπερ</i> (όπως ακριβώς)	<u>Αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα+οὗν, δή, δήποτε</u> και εκφράσεις όπως • <i>έστιν ός / έστιν όστις</i> (κάποιος), • <i>οὐκ/οὐδεις έστιν όστις</i> (κανένας), • <i>οὐκ/οὐδεις έστιν όστις οὐ</i> (καθένας), • <i>έστιν οὗ</i> (κάπου), • <i>οίός (τ') είμι + απαρέμφατο</i> (είμαι ικανός να), • <i>οίόν τ' έστι + απαρέμφατο</i> (είναι δυνατόν να) κ.ά. <u>δεν εισάγουν αναφορική πρόταση</u>
---	---

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: αναφέρονται σε όρο της πρότασης εξάρτησης, ο οποίος υπάρχει ή εννοείται, αλλά συγχρόνως εκφράζουν και κάποια επιρρηματική σχέση. (Δες ΣΑΕ, σελ. 167-169)

Εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες	Εκφέρονται	Παρατηρήσεις
	όπως και οι αναφορικές ονοματικές α) Όταν είναι προτάσεις κρίσης (άρνηση)	

με τα αναφορικά επιρρήματα <i>οὐ, ἤ, οἷ, ὅθεν, ἔνθεν, ὅπου, ὅποι, ὅπη</i> (βλ. και § 194 για την εισαγωγή με αναφορικές αντωνυμίες αναφορικών προτάσεων που έχουν επιρρηματική σημασία).	οὐ): με οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και ευκτική του πλάγιου λόγου (ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου). β) Όταν είναι προτάσεις επιθυμίας (άρνηση μή): με υποτακτική, ευχετική ευκτική, προστακτική και ευκτική του πλάγιου λόγου (ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου).	Από τις αναφορικές προτάσεις πολλές : A) εκφράζουν τις επιρρηματικές σχέσεις της αιτίας, του σκοπού, του αποτελέσματος και της υπόθεσης. Έτσι διακρίνονται σε: Αναφ. αιτιολογικές· Αναφορικές τελικές Αναφ. συμπερασματικές Αναφ. υποθετικές B) Δηλώνουν <i>σύγκριση</i> ή <i>παρομοίωση</i> και ονομάζονται αναφορικές παραβολικές ή παρομοιαστικές προτάσεις.
Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος		
Χρησιμοποιούνται στον λόγο ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί τόπου ή τρόπου		

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ		
Εισάγονται	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται
συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες <i>ὅς, ὅστις, ὅσος, οἷος,</i>	με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως : 1. οριστική (πραγματικό αίτιο) 2. δυνητική οριστική (δυνατό στο παρελθόν ή μη πραγματικό)	ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας: <i>Τὴν μητέρα ἐμακάριζον, οἷων τέκνων ἔτυχεν.</i> [ὅτι
Εξαρτώνται		

κυρίως από ρήματα ψυχικού πάθους	3. δυνητική ευκτική (αίτιο δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον) 4. ευκτική του πλάγιου λόγου, όταν εξαρτάται από ιστορικό χρόνο και δηλώνει υποκειμενική γνώμη	τοιούτων τέκνων ἔτυχεν]
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ		
Εισάγονται	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται
συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες <i>ὅς, ὅστις</i>	με οριστική μέλλοντα	ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού:
Εξαρτώνται		<i>Μάρτυρας πεπόρισται, οἱ μαρτυρήσουσιν αὐτῷ. [ἵνα οὗτοι μαρτυρήσωσιν αὐτῷ]</i>
κυρίως από ρήματα ψυχικού πάθους		

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ		
Εισάγονται	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται
συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες <i>ὅς, ὅστις ὅσος, οἷος,</i>	ὅπως οι συμπερασματικές προτάσεις	ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του του αποτελέσματος:
		Συνήθως Προηγούνται
		οι λέξεις <i>οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος</i> : <i>Οὐδεὶς ἦν οὕτω φαῦλος, ὃς οὐκ ἂν ἔπραττε ταῦτα. [ὥστε οὗτος οὐκ ἂν ἔπραττε ταῦτα]</i>

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ	
Εισάγονται	Εκφέρονται
με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα	ὅπως οι υποθετικές προτάσεις και σχηματίζουν με την κύρια πρόταση υποθετικούς λόγους όλων των ειδών:

	<i>Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἂ μὴ ἠπιστάμεθα.</i> [εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα: το αντίθετο του πραγματικού] <i>Οἱ τύραννοι ἀποκτεινύασι ὃν ἂν βούλωνται.</i> [εἰάν τινα βούλωνται: αόριστη επανάληψη στο παρόν-μέλλον]
--	---

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ Η ΠΑΡΟΜΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:
Δηλώνουν σύγκριση ή παρομοίωση (Δες ΣΑΕ, σελ. 168-169)

Εισάγονται	Εκφέρονται	Χρησιμοποιούνται Συντακτική θέση/ρόλος
α) Όταν εκφράζουν ποσό, με τις αναφορικές αντωνυμίες <i>ὅσος, ὅπόσος, ἡλίκος, ὀπηλίκος</i> και τα αναφορικά επιρρήματα <i>ὅσον, ὅσω</i>: β) Όταν εκφράζουν ποιόν, με τις αναφορικές αντωνυμίες <i>οἷος, ὅποιος</i> γ) Όταν εκφράζουν τρόπο, με τα αναφορικά επιρρήματα <i>ὡς, ὥσπερ, ὅπως, καθάπερ, ἥπερ, ἦ, οἷον, οἷα</i> Οι εισαγωγικές λέξεις των αναφορικών παραβολικών προτάσεων αναφέρονται σε αντίστοιχες δεικτικές αντωνυμίες ή επιρρήματα, που τίθενται στον λόγο ή εννοούνται, σχηματίζοντας παραβολικά ζεύγη, όπως τα: <i>τοιιοῦτος - οἷος, τοιοῦτος - ὅποιος, τοσοῦτος - ὅσος, τόσον - ὅσον, τοσοῦτω - ὅσῳ, οὕτως - ὡς</i> κ.ά.	α) Απλή οριστική, όταν δηλώνουν το πραγματικό β) Δυνητική οριστική,	Χρησιμοποιούνται στον λόγο ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί σύγκρισης – παρομοίωσης
	υποτακτική +ή - αοριστολογικό ἄν,	Εκφράζουν
	ευκτική με ή χωρίς το δυνητικό ἄν, όταν δηλώνουν το δυνατόν ή υποτιθέμενο (σπανιότερη εκφορά)	ποσό (ηλικία, μέτρο, βαθμό) ποιόν (ιδιότητα) τρόπο και είναι συχνά ελλειπτικές ως προς το ρήμα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ: Να βρεθούν οι παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις, να χαρακτηριστούν συντακτικά και να δικαιολογηθεί η έγκλιση εκφοράς τους.

1. Δείκνυμι ὅτι καί πρό ἐμοῦ τοῦτο εἶχε τό φρόνημα ἡ πόλις
2. Κῦρος τῷ Κλέαρχῳ ἐβόα ἄγειν τό στράτευμα κατά μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεύς εἶη

3. Μένων δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δέ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω καρδαίνοι
4. ἔχω πλοῖα ὥστε ἐλεῖν τό ἐκείνων πλοῖον
5. εἰ ἀλλιῶς γινώσκεις, δίδασκε
6. ὅποτε θύοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον
7. καὶν σύ μὴ θέλης, οἱ θεοὶ οὕτω βουλευθήσονται
8. εὐχομαι τοὺς θεοὺς ἐμέ ἄξιόν τοῦ Λεωκράτους ἀδικημάτων κατηγορον ποιῆσαι, ὃ καὶ τῇ πόλει συμφέρει καὶ πᾶσιν ὑμῖν.
9. Οἶδα ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσαιτε...
10. ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, οὗ θαυμάζω
11. τοιαῦτα πεποίηκεν, ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον διὰ ταῦτα τά ἔργα τοῦτον μισήσαιτε
12. εἰ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα
13. περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω
14. εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως
15. Ὁ Φίλιππος ἐστὶν ὅ,τι ἂν εἴποι τίς
16. Ἡρακλῆς ἠπόρει ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται
17. νῦν δὴ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν
18. δέομαι οὖν σου παραμεῖναι, ὥς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐνός ἡδὶον ἀκούσαιμι ἢ σου ἐχρῆν αὐτοὺς ζῆν, ἵνα ἀπαλλαγῶμεν τοῦτου τοῦ δημαγωγοῦ
19. τοιούτων τί ἐποίησε, ὥς πᾶς ἂν ἔγνω ὅτι ἀσμένῃ ἤκουσε
20. εἰ ποτέ πάλιν ἔλθοι τῇ Ἑλλάδι κίνδυνος ὑπὸ βαρβάρων, τίσι ἂν μᾶλλον πιστεύσαιτε ἢ Λακεδαιμονίοις;
21. ἠνίκα δεῖλη ἐγένετο, ἐφάνη κονιορτός
22. οὐδεὶς ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναίτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο
23. οὕτω ζῶσιν, ὥσπερ ἂν οὐδέ δοῦλος ἐβούλετο ζῆν
24. δῆλον ἐστὶ ὅτι οὐκ ἂν προύλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευσεν ἀληθεύσειν
25. ἡδέως ἂν ὑμῶν πυθοίμην τίν' ἂν γνώμην περὶ ἐμοῦ εἶχετε, εἰ μὴ ἐτρηράρχησα
26. ἐδεδοίκει μὴ πολλῶ μᾶλλον αὐτοῦ παρασκευασμένοι ἂν ἦσαν
27. οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κύρος οὔτε ἄλλον πέμπει οὔτε αὐτός φαίνοιτο
28. Γύμναζε σαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἂν δύναίαι καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν
29. ἐάν τί λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς
30. Σπονδὰς ἐποιήσαντο, ἕως ἀπαγγελθεῖν τά λεχθέντα εἰς Λακεδαίμονα
31. Καὶ ἂν οἱ πολέμιοι τό ναυτικὸν ἡμῶν νικήσωσι, κρατήσομεν αὐτῶν
32. ἀνεπαύοντο ὅπου ἕκαστος ἐτύγγανεν.